Dalos Anna

KELL-E SZOLFÉZS A ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLÁN?*

Kodály Zoltán és Molnár Antal vitája, 1965

Összefoglalás

Molnár Antalnak a „Megjegyzések a szolfézs-tárgy főiskolai oktatásához" című cikkére válaszolva, K(edélyteli) Z(engő) aláírással jelent meg Kodály Zoltán „Kell-e szolfézs a Zeneművészeti Főiskolán" című vitairata 1965 decemberében a *Magyar Zene* hasábjain. A rövid írás nem csupán Kodálynak a felsőfokú szolfézstanítás módszertanával és használával kapcsolatos elképzeléseit dokumentálja, de olyan információkat is közöl, amelyek a zeneakadémiai szolfézsoktatás történetének kevéssé ismert mozzanataira világítanak rá. A tanulmány azt igyekszik feltárni, miként alakult a „relatív", illetve az „abszolút" szolmizáció gyakorlatának megítélése az 1920-as évektől Magyarországon, ebben milyen szerepet játszott az első magyarnyelvű szolfézskönyv (*Gyakorlókönyv a solfège tanítására,* 1921) szerzője, a Zeneakadémia akkori ifjú szolfézstanára, Molnár Antal.

Kulcsszavak: Kodály-módszer, szolfézs, abszolút és relatív szolmizáció, oktatástörténet

Komlós Katalinnak, nyolcvanadik születésnapjára

1965 decemberében, a *Magyar Zene* az évi utolsó számában publikálta *Kell-e szolfézs a Zeneművészeti Főiskolán?* című vitairatát Kodály Zoltán.[1] A K(edélyteli) Z(engő) aláírással megjelent írás válasz Molnár Antalnak a zenei szakfolyóirat előző számában közölt *Megjegyzések a szolfézs-tárgy főiskolai oktatásához* című írására.[2] Kettejük vitája három csomópont körül sűrűsödik: 1) kell-e még egyáltalán szolfézst tanítani a Zeneakadémián, nem elegendő-e a zenei szakközépiskolákban megszerzett tudás?; 2) valóban feltétlenül szükséges-e, hogy a gyakorló muzsikus szolmizálni

* A tanulmány az NKFH 142100. számú pályázat támogatásával készült. Előadásként elhangzott a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság Komlós Katalin tiszteletére és Sárosi Bálint emlékére rendezett konferenciáján 2025. október 9-én a Zenetudományi Intézet Bartók-termében. A szerző az ELTE HTK Zenetudományi Intézet kutatója.

1 Kodály Zoltán: „Kell-e szolfézs a Zeneművészeti Főiskolán?", *Magyar Zene* VI/6. (1965. december), 640–641. Újabb kiadása: In: Kodály Zoltán: *Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 150–151. A továbbiakban ez utóbbi oldalszámaira hivatkozom.

2 Molnár Antal: „Megjegyzések a szolfézs-tantárgy főiskolai oktatásához", *Magyar Zene* VI/5. (1965. november), 508–510.

tudjon?; és 3) szolfézstanulásra vagy a kórusgyakorlat előkészítésére való Szőnyi Erzsébet 1954 és 1956 között megjelent könyve, a *Zenei írás-olvasás módszertana kezdettől a felsőfokig* és annak nyolc gyakorlófüzete?[3] Vitájuk hátterében egy meghatározó oktatástörténeti esemény áll: bár 1949-ben a kormányzat kivezette a zeneakadémiai oktatásból a szolfézs tantárgyat, Kodálynak három év alatt sikerült elérnie, hogy az, a relatív szolmizációra építve, visszakerüljön a curriculumba.[4]

Kodály álláspontja mindhárom kérdésben világos: jelentős különbség van a középfokú és a felsőfokú szolfézsoktatás között, s erre éppen a Molnár által is jól ismert francia szolfézstanítási praxis nyújt példát. Különösképpen az énekeseknek van szükségük emelt szintű szolfézsoktatásra, hogy ők is – mint Kodály írja – teljesértékű zenészekké váljanak.[5] Az abszolút szolmizációt követő francia gyakorlattal ellentétben ugyanakkor a relatív szolmizáció előnye az, hogy a hangnév egyben a hang funkciós szerepét is egyértelművé teszi az adott hangnemben.[6] A Szőnyi Erzsébet köteteiben szereplő feladatok pedig, Molnár téves értelmezésével szemben, nem „kórusgyakorlatok", hanem – mint Kodály fogalmaz – „szolfézs a javából."[7]

Nem tagadható, hogy Kodály objektív szakmai megállapításai mellett a vitairat számos személyeskedő mozzanatot is tartalmaz, ami Kodály ingerültségét dokumentálja:

> Molnár világéletében mindig inkább magasröptű esztétikai fejtegetések embere volt, mint gyakorló zenészek trénere. Nem lealázó hasonlat. A fiatal zenésznek trénerre van szüksége, hogy mielőbb elérje a „mesterfokozatot." Művész csak azután lehet. A technika maga még nem művészet, de nélküle nincs művészet. És mi egyéb a szolfézs, mint technika? A külső és belső hallás technikája, amit a művésznek is állandóan gyakorolnia kell, hogy egyszer elért fokán megmaradjon, amint a kezét is folyton újra gyakorolja.[8]

Fontos hangsúlyozni, hogy a „Nem lealázó hasonlat"-mondat a „tréner" szóra vonatkozik, nem pedig Molnár Antalra, akinek szolfézstanári, mit több, szolfézsedzői alkalmasságát a megfogalmazás e sajátos módjával Kodály teljes mértékig kétségbe vonja.[9] Az efféle személyeskedő oldalvágások ugyanakkor különösen értékesek a kutató számára, mivel a zeneakadémiai szolfézsoktatás kezdeteinek történetébe is betekintést engednek:

---

3 Szőnyi Erzsébet: *A zenei írás-olvasás módszertana kezdettől a felsőfokig. 1–3*. Budapest: Zeneműkiadó, 1954.; uő: *A zenei írás-olvasás gyakorlófüzetei 1–8*. Budapest: Zeneműkiadó, 1955–1956. A 4., befejező kötet, amelyet vitacikkében Kodály is említ, csak 1979-ben jelent meg: uő: *A zenei írás-olvasás módszertana. Tanári kézikönyv. Befejező kötet*. Budapest: Zeneműkiadó, 1979.

4 Eősze László, *Kodály Zoltán életének krónikája*. Budapest: Zeneműkiadó, 1977, 226., 236.

5 Kodály, „Kell-e szolfézs…", 151.

6 Uott, 150.

7 Uott, 151.

8 Uott, 150.

9 A „tréning" kifejezést Kodály már 1911-ben használja Zoltai Mátyás zeneelmélet és összhangzattan könyvéről írott recenziójában is, fontos azonban hangsúlyozni, hogy ekkor még nem használja a „szolfézs" elnevezést: „Bírálat Zoltai Mátyás 'Zeneelmélet és összhangzattan' című könyvéről", uő: *Visszatekintés 1. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 11–13., ide:11.

> Mikor 1918-ban átadtam Molnár Antalnak szolfézs-tanítványaimat, még nem voltam tisztában a mozgó **dó** értékével. Tíz évig fix-**dó**val énekeltettem Bertalottit. Három Peters-kiadását értem meg: 1: C-kulcsokban, 2: G-kulcsban, 3: G-kulcsban, aláírt **sol-fa** nevekkel. Ez utóbbi lassan ráébresztett, hogy értelmetlen dolog ABC neveket használó országban a rögzített **dó**-t erőltetni, egyazon dolognak két nevet adni. (Amint énektanáraink máig teszik.) Egyre-másra megfigyeltem, hogy szolfézsból jelesre osztályozott növendékek nem tudnak egy népdalt hiba nélkül leénekelni.
>
> Világos lett előttem, hogy egész szolfézstanításunkat át kell szervezni, ritmusban is, intonáció terén pedig a mozgó **dó** jegyében.
>
> Molnár Antal ellenállt. Ugyanazt mondta, mint ma: „Nem *terhelem* növendékeimet ezzel."
>
> Holott könnyített volna rajtuk.[10]

Kodály vitairatát Bónis Ferenc adta közre a *Visszatekintés* III. kötetében. A magyarázó jegyzetekben Molnár írását is megjelentette újból, sőt egy, a történtek hátterét megvilágító levelet is Molnár Antal tollából.[11] E levélben Molnár úgy fogalmaz, hogy „ha azokban az időkben nem lettem volna már közismert és elismert, a Kodály-féle replika egyenesen megsemmisíthetett volna. Így persze kénytelen voltam mesterem válaszát a meggondolatlan túlzások kategóriájába sorolni." Mindehhez hozzátette azonban azt is, hogy „afférjuk"-nak – Molnár Antal nevezi így az esetet – semmiféle folytatása nem lett, viszonyuk változatlanul baráti maradt.

A zeneesztéta hagyatékának fennmaradt dokumentumai azonban arról tanúskodnak, hogy évtizedekig hordozta magában a tüskét.[12] Már 1968-ban, alig egy évvel mestere halála után írt egy tanulmányt „Kodály és a szolfézs" címmel, amelyben nemcsak hogy szó szerint idézte Kodály vitairatának egyes passzusait, de tételről-tételre igyekezett cáfolni is azokat.[13] Megismételte 1965-ös írásának alaptételeit: nincs szükség a legfelső oktatási szinten a szolfézs tantárgyra, e kötelező tárgy csak elvonja a hangszeres muzsikusokat a gyakorlástól. A felvételi vizsga egyébként is elegendő információt nyújt a felvételiző szolfézstudásáról. Teljesen felesleges továbbá a már professzionális fiatal muzsikusokat relatív szolmizációra kényszeríteni, hiszen sokkal fontosabb, hogy fejben el tudják képzelni a zenét, mint az, hogy ezt a relatív szolmizáció segítségével tegyék. Írásában még arra is utalt, hogy a diákok általános kottaolvasási tudása felmérésekor Kodály téves premisszából indult ki: a fiatal muzsikusok azért nem tudtak blattolni Kodály jelenlétében, mert Kodály olyan rossz légkört teremtett, amelyben a tőle rettegő

10 Kodály, „Kell-e…", 150.

11 Uő: *Visszatekintés,* 3., 616–619. E levél nem található meg Bónis Ferenc hagyatékában.

12 Molnárt 1959-ben nyugdíjazták a Zeneakadémiáról, ami hasonlóképpen megviselte lelkileg, mellőztetésként élte meg a változást. Több levélben panaszkodott kollégáinak, például Legányné Hegyi Erzsébetnek (Hegyi Erzsébet levelei Molnár Antalnak, 1959. augusztus 12., 1960. január 10.), Szőnyi Erzsébetnek (1959. szeptember 25.), két évvel később pedig egy „Emlékiratot" küldött egy levél mellékleteként Szabó Ferencnek, amelyben szintén hangsúlyozta, hogy ő vezette be a szolfézs-tantárgyat a Zeneakadémián (Molnár Antal levele és emlékirata Szabó Ferencnek, 1961. február 1.). MTA–ELTE HTK ZTI 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum, Bónis Ferenc-gyűjtemény, Molnár Antal hagyatéka (a továbbiakban: Molnár Antal hagyatéka), jelzet nélkül.

13 Molnár Antal: „Kodály és a szolfézs", gépirat (dátum nélkül). Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

diákok nem tudtak teljesíteni. Azt is szükségesnek érezte hangsúlyozni, hogy ő volt az, aki zeneakadémiai szolfézstanításával megalapozta a később Kodály nevével fémjelzett zeneoktatási metódust, a „Kodály-módszert".

Szisztematikusan gyűjtötte – mintegy bizonyítékként – életpályájának azon dokumentumait is, amelyek tanúsítják, milyen meghatározó szerepet játszott a zeneakadémiai szolfézsoktatás, mi több, az egész Kodály-módszer bevezetésében Magyarországon. E dokumentumok jelentős hányadának bal felső sarkába piros tollal írta fel a „Solfége" szót. Szerteágazó és igen aktív levelezése tanúsítja azt is, hogy barátait és kollégáit – Ádám Jenőt, Rajeczky Benjamint, Ujfalussy Józsefet, Vargyas Lajost – szinte elárasztotta panaszaival,[14] a Kodály-módszer keletkezéstörténetét leíró több, rövidebb írását pedig megpróbálta elhelyezni – sikertelenül – heti- és havilapokban. Amikor a *Muzsika* szerkesztősége 1970 elején visszautasította e tárgyban írt cikkét, dühödt levelet küldött Feuer Máriának, amelyben úgy fogalmazott: „A 'Kodály-módszer' oroszlánrészét én és Ádám Jenő csináltuk meg." Majd hozzátette: azért kellett Kodályról elnevezni a módszert, „mert így lehet belőle nacionálökonómiai értéket faragni és kamatoztani."[15]

1970 áprilisában a *Magyarország* című napilapban egy cikk jelent meg, amely utalt Kodályra és zenepedagógiai módszerére is.[16] Molnár azonnal tollat ragadott, s rövid helyreigazító cikket küldött a lapnak, amelyet azonban az nem közölt.[17] Ezt követően egy magánlevél vázlatát vetette papírra, amelyet a lap főszerkesztőjének, Pálfy Józsefnek címzett, s ebben igen határozottan így fogalmazott:

> Kodály-módszer nincsen! A szolfézs-tanításnak azt a nemzeti formáját, amely magyar népdalok módszeres fölhasználásával vezet be a zenei írás és olvasás gyakorlatába, egy Molnár Antal nevű zenetanár tankönyve inaugurálta 1921-ben. (Rozsnyai-kiadás.) Hogy az akkor 31 éves prof.[esszor] azonos személy a 82 esztendős alulírottal, ma már – azt hiszem – teljesen közömbös! […] Eredetiség abban, amit e téren Kodály végzett, csupán annyi, hogy a Mester számos elsőrangúan kiváló gyakorló példát készített a tanmenethez. Ezek a példák nevezetesek és a lángeszű pedagógusra, művészre, jövőteremtő gondolkozóra jellemzőek.[18]

14 Ádám Jenő levele Molnár Antalnak, 1971. február 7.; Rajeczky Benjamin levele Molnár Antalnak, dátum nélkül; Ujfalussy József levele Molnár Antalnak, 1972. január 7., Vargyas Lajos levelei Molnár Antalnak, 1967. június 12. és 1968. április 11. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

15 Molnár Antal levele Feuer Máriának, 1970. július 20. Molnár Antal hagyatéka. Molnár Antal hagyatékában fennmaradt egy 1970. július 14-i datálású, ismeretlen címzettnek szóló levél is, amelyben Molnár arra kéri a megszólítottat, hogy járjon közben Feuer Máriánál egy, a Kodály-módszerről szóló írásának közlése érdekében. Nem világos, hogy ez a kézirat azonos-e a „Kodály és a szolfézs"-tanulmánnyal. A témáról a hagyaték még egy, és tartalmilag sok tekintetben azonos, de párbeszédes formában fogalmazott írást őrzött meg: „Párbeszéd a szolfézsról". Gépirat, dátum nélkül. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

16 Bános Tibor: „Szellemi felemelkedésünk. Nemzedékek, pályák művek. Ahonnan el kellett indulni", *Magyarország* VII/14. (1970. április 5.), 26–27., ide: 26.

17 Az írás kézirata egyelőre lappang.

18 Molnár Antal levele Pálfy Józsefnek, 1972. március 13. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül. Ádám Jenő is nehezményezte az 1970-es évek elején, hogy a módszert Kodályról nevezték el: Ádám Jenő: „Egy világsiker kurta története." *Élet és Irodalom* 15/3. (1971. január 16.), 15.

1972-ben nemet mondott Bónis Ferenc felkérésére, hogy vegyen részt a következő Kodály-konferencián és egy írással az abból születő tanulmánykötetben. Magyarázatképpen keserűen nyilatkozott Kodályhoz fűződő viszonyáról, mert úgy érezte, a II. világháború előtt megjelent munkái – hangköz- és ritmustana, összhangzattana, több kiadást megélt kánongyűjteménye, az óvodások és általában a gyermekek zenei nevelésének témáját elemző esszéi[19] – kiemelkedő szerepet játszottak a magyar zeneoktatás és azon belül a zeneelmélet- és szolfézsoktatás történetében:

> Kodály mindvégig „hatalmi" ember volt, a hatalom érdekében sokmindennel megalkudott és a hatalom birtokában sokszor követett el igaztalanságot. […] Kodály általában mindenkit elejtett, aki nem tartozott szorosan az ő országos méretű tervezetéhez. Neki megvolt a kinevezett vezérkara, s aki nem engedelmeskedett, az mehetett koldulni. […] Kodály annak idején engem is „elhelyezett" az országos tervezetben; nekem lett volna föladatom a SZOLFÉZS magyar népi szellemű és kitartó képviselete. A föladat főrészét elvégeztem (Szolfézs-tankönyv és két évtizeden át tanítás, egymagamban országos viszonylatban), márcsak lelkesedésből is; de miután ráuntam a kezdők tanítására és kértem fölmentésemet a Szolfézs alól: Kodály egyszer s mindenkorra elejtett. Elejtett, mint embert, mint művészt, mint tudóst, mint tanárt.[20]

1975 augusztusában üdvözölte a Nemzetközi Kodály Társaság megalakulását is, de rögtön megragadta az alkalmat arra, hogy a Társaság első titkárát, Eősze Lászlót felvilágosítsa arról, hogy a szolmizációt nem Kodály, hanem Arezzói Guido találta fel, népdalokat pedig ő (azaz Molnár) alkalmazott először 1920–1921-ben megjelent *Solfège* című háromkötetes kiadványában: „maga Kodály sem a magasabb szolfézsben, sem az általános-iskolai tanítás anyagában nem végezte el a rendszeres beosztás munkáját. Erre segéderői (Molnár, Ádám, később Szőnyi) vállalkoztak. Ha tehát a zenetanításban 'Kodály-módszer'-ről beszélünk, az lehet hasznos propaganda-alap – s ennyiben lelkesen támogatom –, de nem tartalmaz históriai igazságot." [21]

---

19 Molnár Antal: *A hangviszonyok népszerű ismertetése*. Budapest: Rozsnyai Károly, 1918.; Uő: *Gyakorlókönyv (példatár) az Összhangzattan tanításához*. Budapest: Rozsnyai Károly, 1923.; Uő: *A zenei ritmus alapfogalmai. (Elemi ritmika)*. Budapest: Rozsnyai Károly, 1927; Uő: *A gyermek és a zene*. Budapest: Somló Béla, 1933; Uő: *Az óvodáskorú gyermek zenei nevelése*. Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 1940. A kánongyűjtemény 1928-ban jelent meg először, mégpedig a szolfézstanítás segédanyagaként: Uő: *Kánongyűjtemény segédkönyv a csoportos ének- és szolfézstanításhoz zeneiskolák, elemi- és középiskolák számára. 1–3*. Budapest: Rózsavölgyi, 1928.

20 Molnár Antal levele Bónis Ferencnek, 1972. október 29. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül. Minden bizonnyal az 1972 decemberi nemzetközi zenetudományi konferenciáról van szó. Kodály 1940. október 14-én írott, Molnár Antalnak szóló levelében igyekezett meggyőzni Molnárt, hogy vegye vissza a Zeneakadémián a szolfézstanítást, mint írta: „Neked azt ajánlanám[,] viselkedj csendesen, vedd újra gondjaidba az abbamaradt és megrendült épületet, a szolmizálást, aere perennius emléket állítasz magadnak az iskola történetében[,] ha kiépíted, főleg a relatív szolm.[izációv]-al – van még rá időd. Hiúságodat küzdd le, amely hozzád „méltóbb" tárgyak felé ösztököl[,] hidd meg[,] össze kell szedni magunkat[,] hogy bármely tárgyhoz méltók legyünk." Legány Dezső (szerk.): *Kodály Zoltán levelei*. Budapest: Zeneműkiadó, 1982, 152–153.

21 Molnár Antal levele Eősze Lászlónak, 1975. augusztus 16. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

A „históriai igazság" minden bizonnyal felkeltette Eősze érdeklődését, ugyanis 1975 decemberében a *Magyar Zené*ben rövid tanulmányt közölt Kodály zenepedagógiai koncepciójának kialakulásáról.[22] E tanulmány legértékesebb része az a beadvány, amelyből a Kodály-kutató több részletet is idéz, s amely Molnárnak Hubay Jenő, a Zeneakadémia főigazgatója számára készített feljegyzését tartalmazza 1920. október 16-i dátummal. Eősze nem adja meg a forrás lelőhelyét, valószínűsítem, hogy a dokumentumot magától Molnártól kapta.[23] E beadvány mellett Molnár Antal hagyatéka is megőrzött néhány értékes és a szolfézstanítás zeneakadémiai megindításának körülményeit dokumentáló forrást, köztük egy 1920 márciusi datálású tervezetet a három előkészítő osztály tanításához (Függelék, 1. sz.), valamint két levelet a háromkötetes szolfézskönyv kiadásával kapcsolatban: a korábbit, 1921. december 20-án, Molnár Antal írta Kodály sógorának, Sándor Pál nemzetgyűlési képviselőnek (*1. fakszimile,* Függelék, 2. sz.), míg a másikat Hubay Jenő írta Molnár Antal édesapjának, dr. Molnár Mór ügyvédnek, 1921. december 30-án (Függelék, 3. sz.).[24]

E dokumentumokból a szolfézsoktatás zeneakadémiai megindításával kapcsolatban a következő információk olvashatók ki: 1919-ben Hubay Jenő utasítására kezdték meg a szolfézsoktatás bevezetését a Zeneakadémia három előkészítő osztályában. Erről, mint jelentős eredményről egyébként 1920 novemberében Hubay büszkén nyilatkozott is *Az Est* című napilapban, Molnár Antalt és Kun Lászlót említve a tárgy tanáraiként.[25] Molnár beadványa szerint azonban tanártársa nem Kun, hanem Radnai Miklós volt, és közösen állították össze a tananyagot Kodály korábbi zeneelmélettanítási gyakorlatára, valamint a székesfővárosi zenetanfolyamok szolfézsoktatásának tapasztalataira támaszkodva.[26] Az előkészítő osztályok zeneelmélet-óráin Kodály valóban már 1907-től használt népdalokat, kis tanítványai gyakorlófüzeteinek egy részét ma is őrzi a Kodály Archívum.[27]

22 Eősze László: „Kodály zenepedagógiai koncepciójának kialakulása", *Magyar Zene* 16/4. (1975. december), 359–363.

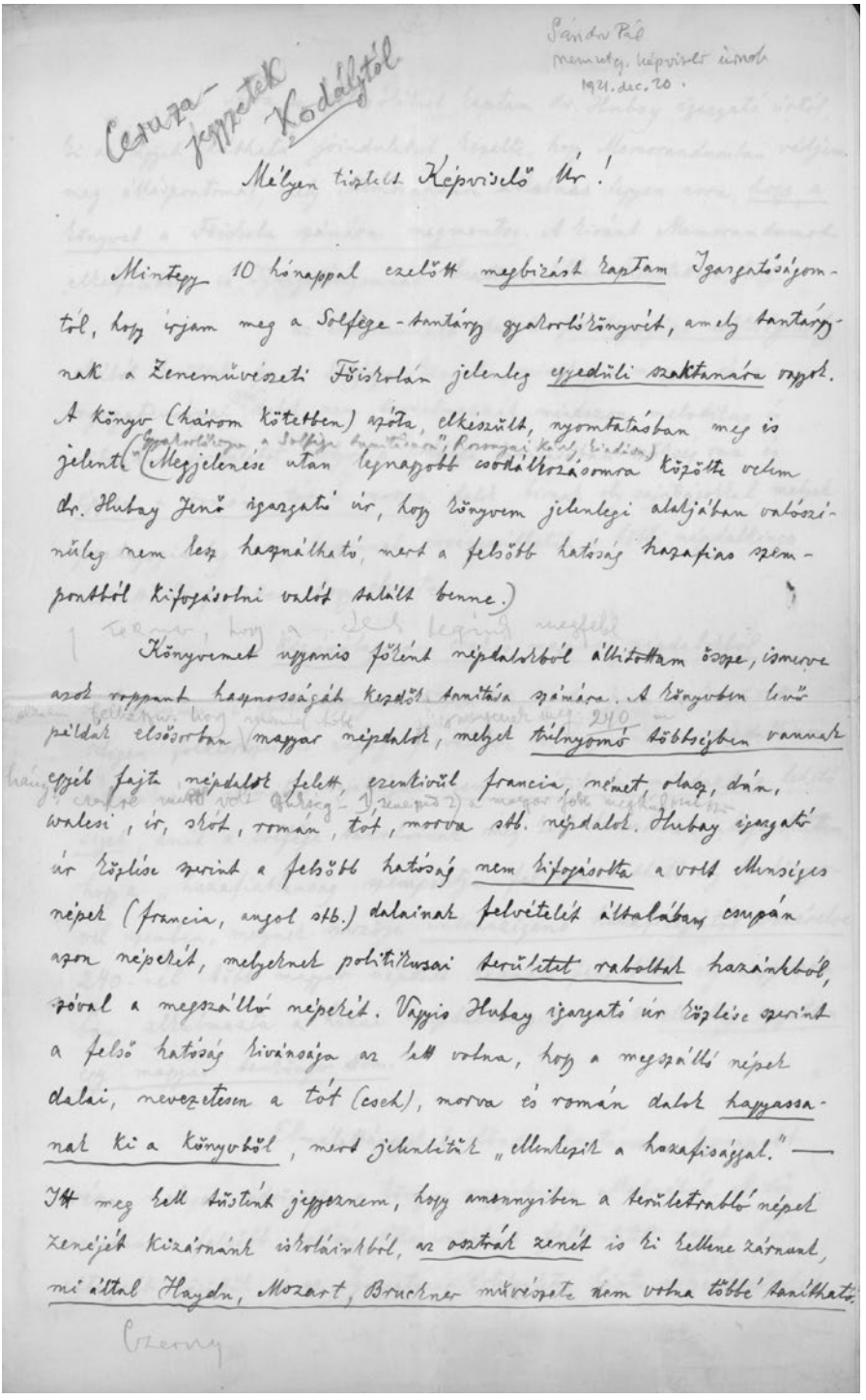
23 Uott, 359–360.

24 Molnár Antal: „Tervezet-váz a három előkészítő osztály szolfézs-tanításához", 1920. márciusi datálású gépirat. A gépirat utolsó oldalán egy 1975. decemberi feljegyzés található Demény János részére, amelyben Molnár szintén leírja, hogy ő volt az első szolfézstanár Magyarországon, s hogy tanítása alapozta meg a Kodály-módszert. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül; Molnár Antal levele Sándor Pálnak, 1921. december 20. (ebben a levélben Kodály autográf jegyzetei is láthatók); Hubay Jenő levele Molnár Mórnak, 1921. december 30. Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

25 [Szerző nélk.]: „Hubay nyilatkozik zeneakadémiai reformterveiről", *Az Est* XI/275. (1920. november 21.), 2.

26 Eősze, „Kodály zenepedagógiai koncepciójának kialakulása", 360. Fodor Ernő zeneiskolájában, az akadémiai előkészítő tanfolyamon kötelező tárgy volt a szolfézs, amelyet Kardos István oktatott ebben az időszakban. Fodor Ernő (szerk.): *Fodor Ernő államilag képesített okl. zenetanár vezetése alatt álló zeneiskola. Évkönyv az 1920-21. tanévről.* 18. évf. Budapest: Korvin Testvérek, 1921, o. n. A Fővárosi Zeneiskola Szervezet előtörténetét bemutató írásában Váczi Károly azt állítja, hogy a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola tanfolyamain nem volt szolfézsoktatás: „A Fővárosi Zeneiskola Szervezet 50 éves jubileumára", *Parlando https://www.parlando.hu/Vaczi609.htm* (utolsó megtekintés: 2025. június 5.).

27 Az oktatási dokumentumokat tartalmazó mappában, jelzetszám nélkül.

Ceruza-jegyzetek Kodálytól

Sándor Pál
nemzetgy. képviselő úrnak
1921. dec. 20.

Mélyen tisztelt Képviselő Úr!

Mintegy 10 hónappal ezelőtt megbízást kaptam Igazgatóságomtól, hogy írjam meg a Solfège-tantárgy gyakorlókönyvét, amely tantárgynak a Zeneművészeti Főiskolán jelenleg egyedüli szaktanára vagyok. A könyv (három kötetben) azóta elkészült, nyomtatásban meg is jelent. (Megjelenése után legnagyobb csodálkozásomra közölte velem dr. Hubay Jenő igazgató úr, hogy könyvem jelenlegi alakjában valószínűleg nem lesz használható, mert a felsőbb hatóság hazafias szempontból kifogásolni valót talált benne.)

Könyvemet ugyanis főként népdalokból állítottam össze, ismervén azok roppant hasznosságát kezdő tanítása számára. A könyvben levő példák elsősorban magyar népdalok, melyek túlnyomó többségében vannak egyéb fajta népdalok felett, szemközül francia, német, olasz, dán, walesi, ír, skót, román, tót, morva stb. népdalok. Hubay igazgató úr közlése szerint a felsőbb hatóság nem kifogásolta a volt ellenséges népek (francia, angol stb.) dalainak felvételét általában, csupán azon népekét, melyeknek politikusai területet raboltak országunkból, tehát a megszálló népekét. Vagyis Hubay igazgató úr közlése szerint a felsőbb hatóság kívánsága az lett volna, hogy a megszálló népek dalai, nevezetesen a tót (cseh), morva és román dalok kapassanak ki a könyvből, mert jelenlétük „ellenkezik a hazafiságával." — Itt meg kell tisztelnem jegyzetem, hogy amennyiben a területrablók népek zenéjét kizárnánk iskoláinkból, az osztrák zenét is ki kellene zárnunk, mi által Haydn, Mozart, Bruckner művészete nem volna többé használható.

Czerny

1. fakszimile. Molnár Antal levele Sándor Pál nemzetgyűlési képviselőnek, Kodály ceruzás jegyzeteivel

Kodály hívta fel Molnárék figyelmét a Bertalotti énekgyakorlatok nagy hasznára is. Ám a szolfézsoktatás bevezetésére egész bizonyosan nem Kodály ösztönözte Hubayt, hiszen ekkor – a Kodály ellen indított zeneakadémiai eljárás idején – nem voltak beszélő viszonyban egymással, sőt egy ekkortájt fogalmazott levelében Hubay úgy nyilatkozott, semmiféle szakmai együttműködést nem tud elképzelni a Zeneakadémia kebelén belül a korábbi aligazgatóval.[28] „Kodály és a szolfézs" című kéziratában Molnár Antal azt állította, hogy Kodályt egészen a harmincas évekig nem érdekelte a szolfézs, mint tantárgy, Hubay Molnár eredményeit látva és azoktól elragadtatva döntött a tárgy bevezetéséről a Zeneakadémián.[29]

Ezt az állítást némiképp árnyalja az a tény, hogy a Hubaynak írott feljegyzésben Molnár láthatóan tudomásul vette – bár nem nagy lelkesedéssel –, hogy az oktatás alapjául szolgáló szolfézstankönyv elkészítésére nem őt vagy éppen Radnait kérte fel a Zeneakadémia igazgatója, hanem Szabados Bélát, aki, többek között, a Kodály ellen indított eljárás idején aktív szerepet vállalt a tisztázóbizottság munkájában,[30] valamint tagja volt a Tanácsköztársaság után frissen felállított, Hubay vezetése alatt álló Magyar Országos Zeneművészeti Tanácsnak is.[31] Kétkötetes tankönyve, amelynek alcíme: *A zenei hallás képzése és a zenei alapismeretek gyakorlati úton való tanítása,* 1921-ben látott napvilágot a Rozsnyai kiadónál.[32] Az abszolút szolmizáció alapján álló kiadvány zeneelméleti kiindulású munka, a skálák, ritmusértékek bemutatásával kezdődik, az első kötetben a dúr, a másodikban pedig a moll hangnemekkel ismerteti meg a növendéket. Magyarázatainak kiindulópontja a C-dúr skála.[33] Már az első kötet végén megjelennek a Bertalotti-példák – violinkulcsba átírva –, a kánongyakorlatokat pedig nem egy szólamban, hanem partitúraszerűen kidolgozva adja a növendékek kezébe a szerző. A blattolásra szánt dallamok minden bizonnyal Szabados saját kompozíciói.

Igen különös, hogy a Rozsnyai cég Szabados köteteinek megjelentetése mellett még ugyanabban az évben vállalkozott arra is, hogy Molnár Antal szolfézskönyveit is kiadja.[34] Molnár kötetének címlapján – egyfajta hitelesítésként – ráadásul az szerepel, hogy a tankönyv az Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola Előkészítő Tanfolyama számára készült. Hasonló információ nem jelenik meg

28 „Részemről a Kodállyal való összhangzatos és kollegiális együttműködést az intézet körében nem tartom lehetségesnek, s ezért tanszékére való visszatérését sem kívánatosnak, sem célszerűnek nem látom." Hubay Jenő levele a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, 1920. június 8. Ujfalussy József (szerk.): *Dokumentumok a Magyar Tanácsköztársaság zenei életéből.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973, 591–592.

29 „Molnár, „Kodály és a szolfézs", 2.

30 Ujfalussy, Dokumentumok, 499–500.

31 [Szerző nélk.]: „Hubay nyilatkozik zeneakadémiai reformterveiről".

32 Szabados Béla: *Solfège. A zenei hallás képzése és a zenei alapismeretek gyakorlati úton való tanítása. 1–2.* Budapest: Rozsnyai Károly, é.n. [1921].

33 Kodály több írásában is hangsúlyozta, mennyire rossz gyakorlat és milyen mértékig rontja a jó intonáció esélyét az, ha a zeneelmélet- és szolfézsoktatás alapjának a C-dúr hangnemet tekintik. Ld. pl.: „'A C-dúr létramódszer' a tiszta ének ellensége." Kodály Zoltán: „Énekeljünk tisztán! Előszó." In: uő: *Visszatekintés I.*, 83–85., ide: 84.

34 Molnár Antal: *Gyakorlókönyv a Solfège tanítására, 1–3.* Budapest: Rozsnyai Károly, é.n. [1921].

Szabados tankönyvében, ott a hitelesítést a szerző hivatalos posztjainak felsorolása biztosítja. Molnár három füzetének felépítése pontosan követi azt az 1920 márciusi tervezetet, amelyet Hubay számára készített. Mind a tervezetben, mind pedig a szolfézskönyvek első kötetének előszavában Molnár világosan elkülöníti tantárgyát egyfelől a zeneelmélettől, másfelől a kórusénekléstől. Eszerint a szolfézs olyan tantárgy, amely a hangszeres növendékeket kíséret nélküli, egyszólamú lapról olvasásra és hallás utáni dallamleírásra tanítja,[35] és a tanulás három legfőbb eszköze az a) énekgyakorlat, b) a ritmusgyakorlat és c) a diktáló gyakorlat. Míg a diktáló – azaz hallásfejlesztő – gyakorlatok esetében fokozatosan kell eljutni a hangközök felismerésétől a teljes dallamok hallás utáni lejegyzéséig, addig az énekgyakorlatok esetében olyan blattolnivalóval érdemes dolgozni, amely eredetileg is egyszólamú, tehát alapvetően népdalokkal.[36] Molnár kötetei jelentős mennyiségű népdalt közölnek tehát – Bartók és Kodály gyűjtései mellett külföldi kiadványokból is. Ezek forrásainak rövidítéseit Molnár a második és harmadik kötet bevezetését megelőzően közli.

Hubay Molnár Mórnak írott leveléből tudható, hogy Molnár Antal szolfézskötetei ellen névtelen levél érkezett Pekár Gyulához, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkárához, amelyben az ismeretlen feladó feljelentette Molnár Antalt, amiért a tankönyvekben olyan nemzetektől is szerepelnek népdalok, amelyek a trianoni békeszerződés során „területeket raboltak" Magyarországtól.[37] Hubay szakmai bizottságot állított fel, amely ugyan nem vonta kétségbe Molnár hazafiasságát és jóhiszeműségét, de politikai szempontból mégsem találta szerencsésnek a morva, tót és oláh népdalok szerepeltetését. Molnár hiába kért segítséget Sándor Páltól – a népdalok kiválasztása mellett a „paedagogiai szükségesség"-gel érvelve, és hivatkozva arra is, hogy „a területi integritás elnyerésének egyik legfőbb eszköze, hogy most, a legsúlyosabb időkben is bizonyítsuk a nemzetiségi politikusok rosszakaratú ferdítéseivel szemben, hogy a nemzetiségek kultúr-értékeit mindenkor kellőképp megbecsüljük"[38] –, a kötet egy részét minden bizonnyal újra kellett szedetni.[39] Ezzel magyarázható, hogy az első kötetben nincs rövidítésjegyzék, és hogy egyik kötetben sem találni hivatalosan szlovák vagy román népdalokat, pontosabban ezeket talán egy rejtélyes, valószínűleg nem is létező gyűjtemény neve (R.M.gy. rövidítéssel, „Raichel Melania" gyűjtése) alatt közölte a szerző a nemzetiségre való utalás nélkül.[40]

Molnár joggal írhatta büszkén Sándor Pálnak, hogy szolfézskötetei 240-nél több, nyomtatásban még nem elérhető magyar népdalt közöltek, és e kiadványok előtt nem volt még olyan magyar tankönyv, amely ilyen mennyiségben tárta vol-

35 Uott, 5–6.
36 Uott, 5.
37 Molnár Antal levele Sándor Pálhoz, i. m., 1.
38 Uott, 2.
39 Lehetséges, hogy a kötet ekkor még nem jelent meg nyomtatásban, vagyis még a nyomdai előkészítés fázisában volt. Az első kötet Előszavát mindenesetre Molnár 1921 júniusára datálta.
40 Az „R.M.gy." rövidítésű gyűjtemény „Raichel Melania k.a. gyűjtése" feloldással szerepel. Ilyen gyűjteményről, illetve a gyűjtőről semmiféle adatot nem sikerült találnom.

na a közönség elé a magyar népdalkincset.[41] Érdemes azonban a közölt népdalokat közelebbről megvizsgálni. Mivel Molnár könyve, a Szabadoséhoz igen hasonló módon, azt a célt tűzi ki, hogy a növendékek a dúr és moll hangnemekben szerezzenek jártasságot, a választott magyar népdalok többsége új stílusú magyar népdal, sőt alkalmanként inkább népies műdal. A válogatásnál Molnár nem törődött a népdalok hitelességével és esztétikai értékével sem. Egy olyan népdalrepertoár szerepel a három kötetben, amely a később – tankönyvek, népdalfeldolgozások, hangfelvételek révén – széles körben ismertté váló magyar népzenei repertoártól teljesen idegen. Pentaton dallam pedig egyáltalán nem található a szolfézskötetekben, annak ellenére, hogy az ötfokúság jelentőségét a magyar népzenében Kodály már 1917-ben kimutatta.[42]

Molnár Antal szolfézskönyvei a legnagyobb jóindulattal sem nevezhetők a Kodály-módszer első fecskéinek. Önmagában véve a népdalok alkalmazásának ugyanis semmi köze a jóval később kidolgozott nagyívű koncepció olyan alapelveihez, mint a pentatónia, a relatív szolmizáció, az életkornak megfelelő népdalrepertoár, az intonáció biztonsága, vagy az együtténeklés társadalomépítő tapasztalata. Molnár talán túl korán is fogott a feladathoz. Az általános iskolai ének- és a hangszertanulást segítő szolfézstanulás módszertanának kidolgozása 15–20 évvel később, jóval több tapasztalat birtokában indulhatott csak meg.[43] Molnár Antal azonban évtizedekkel később sem értette a koncepció lényegét, hiába írt elismerő recenziót Szőnyi Erzsébet módszertani könyvéről,[44] amelynek egyébként a szakmai lektorálásával is őt bízta meg a Zeneműkiadó.[45] A szolfézsoktatásról kialakított elképzelései – ezt jól látta Kodály – nem mozdultak ki az 1920-as évek elejének a későbbi Kodály-módszer komplexitásához képest meglehetősen kezdetleges oktatási paradigmájából. De legalább a Kedélyteli Zengő nevet ő adta egykori mesterének.[46]

41 Molnár Antal levele Sándor Pálhoz, i. m., 2.

42 Kodály Zoltán: „Ötfokú hangsor a magyar népzenében." In: uő: *Visszatekintés 2. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 65–75.

43 Ebben Ádám Jenő *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján* című könyvének megjelenése (Budapest: Turul, 1944) meghatározó szerepet játszott.

44 Mégpedig portugálul: Molnár Antal: „O método de ensino do solfejo de Élisabeth Szönyi." *Gazeta Musical* V/59. (1955. augusztus), 126–127.

45 Molnár Antal levele ismeretlen címzetthez, 1970. július 14-én, Molnár Antal hagyatéka, jelzet nélkül.

46 Ld. Bónis Ferenc jegyzeteit a *Visszatekintés* III. kötetében, 616. Az aláíráshoz maga Kodály fűzött magyarázatot vitacikke jegyzetében.

FÜGGELÉK

1.) Molnár Antal: Tervezet-váz a három előkészítő osztály szolfézs-tanításához

Tervezet-váz a három előkészitő-osztály szolfézs-tanitásához.

1) Különbség szolfézs- és karének-tanitás között.
A főkülönbség szolfézs- és karének-tanitás között, hogy mig a karének tanitás a kórus-előadás szépségét, stilusosságát, árnyaló pontosságát kivánja elérni, addig a szolfézs-tanitás hallás- és ritmusfejlesztő gyakorlatokat nyujt. Karéneket csupán olyan növendékek kezdhetnek tanulni, akik a hangfeltalálásban és a ritmikában már teljesen megbizhatóak, vagyis olyanok, akik a szolfézs-kurzust sikerrel befejezték. A szolfézs-tanitás nem törődik az előadás szépségével és nagyrészt elhanyagolja a hangerősségbeli különbségeket is. Szóval nem stilusos előadás, hanem helyes kótaolvasás a végcélja. A szolfézs-tanitás a *muzikalitás világába általában* vezeti be a tanulót, a karének-tanitás ellenben egy speciális együttesben való részvételre nevel, hasonlóan a kamarazene tantárgyához. A szolfézs-tanitás nem teszi nélkülözhetővé a bevezető kórusgyakorlatok nagyrészét, mindazokat, melyek a szép előadásra dresszíroznak. A szolfézs mellett tehát bevezető énekkar-osztály is szükséges; innen csak az intonációs és ritmus-gyakorlatok, mint olyanok, küszöbölendők ki, ha a szolfézs tantárgyakat az intézetbe bevezették.

2) A szolfézs-tanitás eszközei.
A szolfézs-tanitásnak három tényezője van: a) éneklő-gyakorlatok, b) külön ritmus-gyakorlatok, c) diktáló gyakorlatok. Az éneklő gyakorlatokat részben együttesen, részben egyesével éneklik a növendékek. A ritmus-gyakorlatokat részben együttesen, részben egyesével kopogják. A diktáló gyakorlatok vagy zongora segitségével vagy pedig a tanár éneklése segitségével ejtetnek meg.

a) Éneklő gyakorlatok.
Ezeket részben kótáról éneklik le, részben pedig előjátszás után *emlékezetből*. Ide tartoznak elsősorban a hangsorgyakorlatok, teljes hangsorokkal és kihagyásokkal, valamint különféle módon ritmizálva. Jól bevált módszer az egyvonalas do-tól a kétvonalas do-ig szolmizálva énekelt hangsorgyakorlat 7 kereszttől 7 bé-ig és viszont, a hangnemek egész rendszerén áthaladva. E módszer kényszeritően érezteti a növendékkel az egyes skálák közti különbséget. A többi énekgyakorlatot metodikus egymásutánba csoportositott melódiák adják, melyeknek tanitásakor a *formabeli* elemet is éreztetni kell a tanulókkal. A tapasztalat mutatja, hogy kedvet e gyakorlatok csak akkor ébresztenek a növendékben, ha *abszolut muzikális értékűek*. Igen sarkaló és eredményes módszer az is, hogy a növendékek odahaza készitenek apró egyszólamu kompozíciókat és ezeket a tanórán (szolmizálva) előadják; az előadást megbeszélés követi, mely a darab melodikus és formai sajátságaival foglalkozik és ez alkalommal a hibái is kijavitandók. Hasznos a melo-

dia-rögtönzés is, ami ugy történik, hogy a tanár leirja a dallam egyes részeit, a hiányzó részeket pedig a növendékek találják ki.

b) Ritmusgyakorlatok.
E gyakorlatokat kopogással vagy tapssal, a fő-ritmusrészen dobbantással ajánlatos végeztetni. Hasznos módszer a „többszólamu" ritmizálás is, ami többszólamu darabok leritmizálásában is állhat a leéneklést megelőzően, esetleg a szolmizációs szócskák hozzámondásával. Sulyt kell fektetni a *tempo-különbségek* gyakorlataira is.

c) Diktáló gyakorlatok.
Kezdetben csak az egyes hangközök fölismerésére és helyes lejegyzésére kell ügyelni, de végül – fokozatos fejlesztés utján – oda kell jutni, hogy a növendék hosszabb melodia-részeket egy-vagy kétszeri hallás után pontosan le tudjon jegyezni. Szükségesek a csak csupán ritmust diktáló gyakorlatok is. A melodia-diktálás tanitó-módszerének alapja ugyanaz, mint az intonáltatásé, t.i. a *tonalitás* és a *fő-hangok* (Merk-Töne).

3) *A tanitás metodusa és segédkönyve.*
Sok haszonnal olvashatja a tanár Gusinde, Battke, Mengewein stb. munkáit, melyek a „blattról olvasás" elsajátitásának tanitását szolgálják, és kitünő utmutatásokat adnak, de viszont – sajnos – *példákat* nem vehet át tőlük, mert ezek szárazak, unalmasak, zeneietlenek. Wüllner például (a Chorübungen c. munkában) valamennyivel inkább közeliti meg azt, amit zenének lehet nevezni. Végeredményben kimondható, hogy nem csak a tanitás egységes és végleges módszere *hiányzik* még manapság, hanem a módszert életre vivő használható példatár is. Arra semmi esetre sem számithatunk, hogy külföldi pedagógus fog segiteni rajtunk, megirván a szükséges példatárt; annál is inkább kell magunknak gondoskodnunk erről, mert bizonyos, hogy magyar zenészek fölneveléséhez elsősorban a *magyar népdal* kincséből fogja gyakorlatait venni a tankönyviró. Diktáló gyakorlatokra már a magántanulók számára kinyomtatott zeneakadémiai utasitás is a magyar népdalkincs fölhasználását ajánlja. Addig azonban, mig a szükséges segédkönyv meg nem jelenik, kénytelen a tanár a legjobb belátása szerint választott gyakorlatokat táblára irni és onnan leolvastatni azokat. A szükséges népdalokat, amig a Nagy Gyüjtés meg nem jelenik, magánuton kell beszerezni. (Bartók: „A gyermekeknek" melódiái csak részben elégségesek.)

4) *A tanitás beosztása.*
A 3 esztendős szolfézs kurzus sikerének kulcsa, hogy sok időt lehessen ráforditani. Szükséges, hogy az első és második osztályban legalább heti 2 óra tanitás legyen, s csupán a harmadik osztályban 1, tekintettel arra, hogy utóbbiban heti 1 óra zeneelmélet tanulás is kötelező (a legujabb beosztás-terv szerint az első két előkészitő osztály zeneelmélete természetesen elmarad.). Az osztályok anyaga ugyanazon keretekbe illeszthető, melyeket a magántanuló-utasitások az előkészi-

tős elmélet számára előírtak. És pedig: az első osztály eredménye lenne: diatonikus melódiák (szolmizációs) lapról-éneklése bármely dur-hangnemben, könnyebb taktusnemek és ritmusok; ugyanily természetü melódiák lejegyzése diktálás szerint. Frázis, mondat, periódus fölismerése. Bármely durskála bármely fokának éneklése, ha a skála bármely hangja adva van. Könnyebb *kétszólamu* darabok éneklése. Dur és moll (4# és 4*b*ig)[.]

II. oszt. Ugyanaz minden mollhangnemben. Nehezebb taktusnemek és ritmusok. Dalformák sajátságainak fölismerése. Nehezebb kétszólamu darabok, könnyebb háromszólamu darabok éneklése. Hármashangzatok (és megforditásaik) éneklése fölbontással és kórusban. Akkord-fölismerés.

III. oszt. (Dur és moll a többi előjegyzés) Kromatika és enharmonika. Kivételes taktusok és nehéz ritmusok. Nehezebb két- és háromszolamu darabok éneklése. Négyeshangzatok (és megforditásaik) éneklése fölbontással és kórusban. Akkord-fölismerés.

Jegyzet. Nem lehet elzárkózni a következő, szintén ésszerü beosztás mérlegelése elől sem: I. oszt.: anyag ugyanaz, de csupán egyszólamu gyakorlatokkal, II. oszt.: kétszólamu gyakorlatokkal, III. oszt.: tulnyomóan háromszólamu gyakorlatokkal.

5) Használható anyag.

A szükséges tankönyv elkészültéig oly tanár, ki maga nem adhat megfelelő gyakorlatokat, használhatja esetleg kariskolai müvek válogatott példáit is a népdalok mellett. Két- és háromszólamu daraboknak a következők részben máris beváltak, részben ajánlhatók:

BERTALOTTI 2szólamu solfeggioi. Ezek közül az I. oszt. énekelheti a könnyebbeket (Peters kiad.: 5. 6. 7. 1. 28. 29. 19. 2. 4. 5. 8. 24. 33. 12. 14. 26. 47. 13.sz.), a III. oszt. a legnehezebbeket (30. 32. 48. 43. 49. 46. sz.), a II. oszt. a többit.

Könnyü iskola-kánonok, minők pl. KOEHLER Wilh. „Liedergarten" I. részében találhatók, szintén az I. oszt számára.

Két könnyebb 3szól. darab AMBROS zenetörténetének példatárából (V. kötet): A. Agricola és F. de Layolle-tól (532. és 533. old. Az 1911.-i kiadásban) a II. oszt. számára.

Könnyebb 3szól. darabok WÜLLNER és SZABADOS karisk. munkáiban főképp Palestrinától, a II. oszt. és nehezebbek a III. oszt. számára.

SCHUBERT: Énektercettek (egyenként kiadta Breitkopf) a II. oszt. számára.

BEETHOVEN: kánonok közül a könnyebbek a II., a nehezebbek a III. oszt. számára (Breitkopf kiad.)

BRAHMS: kánonok (Peters kiad.) 2. 4. 7. 12.sz. a III. oszt[.] számára

CHERUBINI: 24 2- und 3stimmige Canons (Schott kiad.) a III., (némelyik könnyebb, pl. 19., 21, 22.sz. stb. a II.) oszt. számára.

MOZART: kánonok (Breitkopf-kiad.) közül a 2- és 3szólamuak; a könnyebbek a II., a nehezebbek (pl. a kromatikusak, pl. „Sie, sie ist dahin"), a III. oszt. számára.

HAUPTMANN kétszólamu kórusaiból: Nachtgesang, Unter Lindenbäumen (kánon), Frühling és Wogende Wellen a II., illetve a III. oszt. számára.

Nehezebb 3szól. darabok a III. oszt. számára az emlitett AMBROS kötetből: Finck: Mise (247. old.), Isaac: Motett (305. old.), Isaac: Dal (359. old.); SCHOLZ Kontrapunkt-jából egy Bernabei-kánon; kiválogathatók egyéb hasonló darabok más kontrapunkt-tankönyvekből, zenetörténetekből és történelmi példatárakból.

Részben a II., részben a III. oszt.-ba oszthatók be a WÜLLNER-nél (II. Stufe) található következő müvek (kétszólamuak): Wüllner: fugák (39. és 40. sz.), Leo: Fughetta (71.), Durante: Fuga (72.), Durante-Canon (74.), Scarlatti: Fuga (75.), Cherubini (76.) és a szöveges példák (81.–88.).

ORLANDO LASSO: Magnum Opus Musicum-ból a 2- és 3-szólamu darabok a II., ill. a III. oszt. számára.

Ugyanezek számára használható B. WIDMANN: Sammlung polyphoner 2- und 3st. Übungen-ből (1879): Gumpelzheimer: 2 Bicinia sacra, Telemann és Gebhardi: egy-egy fughetta, Marcello-[:] 2szól. zsoltár generálbasszussal. Durante: Duett generálbasszussal.

Kisérettel ellátott müvek csak kivételesen ajánlhatók (ha abszolut értékük és igen hasznosak, mint pl. utóbbi két mü vagy pl. Cherubini e tervezetben még nem emlitett, hires kánonjai zongora-kisérettel), de gyakorlatnak általában kiséret nélküli müvek használandók, hogy a növendékek az intonálás önállóságához szokjanak és a tiszta vokál-stilus egészséges levegőjében nevelkedjenek. Ezért nem használható pl. a különben nem épp rossz Panseron-féle 2szól. solfeggio-mü. Az idevágó általam ismert francia munkák (Chapuis, Lavignac, Roger-Ducasse) zenei értéke igen csekély, hasonlóan a németeké is (Widmann: Chorsolfeggien, A. Holländer: Treffübungen és egyebek).

1920. március hó.

Molnár Antal

2.) Molnár Antal levele Sándor Pál nemzetgyűlési képviselőnek

Mélyen tisztelt Képviselő Úr!

Mintegy 10 hónappal ezelőtt *megbízást kaptam* Igazgatóságomtól, hogy írjam meg a Solfège-tantárgy gyakorlókönyvét, amely tantárgynak a Zeneművészeti Főiskolán jelenleg *egyedüli szaktanára* vagyok. A könyv (három kötetben) azóta elkészült, nyomtatásban meg is jelent.[1] Megjelenése után legnagyobb csodálkozásomra közölte velem dr. Hubay Jenő igazgató úr, hogy könyvem jelenlegi alakjában valószínűleg nem lesz használható, mert a felsőbb hatóság hazafias szempontból kifogásolni valót talált benne.[2]

1 Kodály kiegészítése: („Gyakorlókönyv a Solfège tanítására", Rozsnyai Károly kiadása).
2 Kodály zárójelbe helyezi ezt a mondatot.

Könyvemet ugyanis főként népdalokból állítottam össze, ismerve azok roppant hasznosságát kezdők tanítása számára. A könyvben levő példák elsősorban magyar népdalok, melyek *túlnyomó többségben vannak* egyéb fajta népdalok felett, ezenkívül francia, német, olasz, dán, walesi, ir, skót, román, tót, morva stb. népdalok. Hubay igazgató úr közlése szerint a felsőbb hatóság *nem kifogásolta* a volt ellenséges népek (francia, angol stb.) dalainak felvételét általában, csupán azon népeként, melyeknek politikusai *területet raboltak* hazánkból, szóval a megszálló népekét. Vagyis Hubay igazgató úr közlése szerint a felső hatóság kívánsága az lett volna, hogy a megszálló népek dalai, nevezetesen a tót (cseh), morva és román dalok *hagyassanak ki a könyvből*, mert jelenlétük „ellenkezik a hazafisággal." – Itt meg kell tüstént jegyeznem, hogy amennyiben a területrabló népek zenéjét kizárnánk iskoláinkból, *az osztrák zenét* is ki kellene zárnunk, *mi által Haydn, Mozart, Bruckner művészete nem volna többé tanítható*.

Arra is felszólítást kaptam dr. Hubay igazgató úrtól, ki az ügyet látható jóindulattal kezelte, hogy Memorandumban védjem meg álláspontomat, mely Memorandum alkalmas legyen arra, *hogy a könyvet a Főiskola számára megmentse*. A kívánt Memorandumot elkészítettem és Igazgatóságomnál beadtam. Ebben kifejtettem, hogy

az inkriminált dalok *paedagogiai szükségesség* okából kerültek be a Solfège-könyvbe, minthogy a magyar és a nyugateurópai dalok[3] nem tartalmazzák mindazon melodikus és ritmikus fordulatot, melyre a solfège tanításában szükség van és *éppen a román, tót és morva* dalok bírnak oly sajátságokkal, melyek paedagogiailag nagy haszonnal érvényesíthetők a többi népdalkincs mellett. Kifejtettem, hogy eleinte

kizárólagosan csakis magyar népdalokból

szándékoztam a gyakorlókönyvet összeállítani, de éppen az késztetett idegen folklorisztikus anyag felvételére is, hogy a magyar népdalkincs melodikus és ritmikus sajátságai *nem merítik ki mindazt a lehetőséget*, amit a solfège tanulóinak meg kell tanulniok. Megemlítettem, hogy a „hazafiatlanság" szempontja fel sem vethető oly tankönyvvel szemben, melynek szerzője *intranzigens hazafiaságától vezérelve* 240-nél több magyar népdalt használt fel, tehát oly nagy számban alkalmazta a hazai népdalkincset, mint *eleddig egyetlen egy magyar tankönyv sem*.

Elmélettárgyakat előadó kartársaim legnagyobb része melegen üdvözölt a könyv megjelenése alkalmából. Midőn azonban a felsőbb hatóság álláspontjaként feltűntetett nézet híre[4] elterjedt közöttük és az Igazgatóság értekezletre hívta a szaktanárokat,[5] hogy a Solfège-gyakorlókönyv ügyében véleményt nyilvánítsanak, tanártársaim azt gondolván, hogy felsőbb hatóságuk követeli ezt tőlük: állást foglaltak a könyv „hazafiasságát" illetőleg is. Nem közölhetem a konferencia lefolyását Képviselő Úrral, és csak annyit jegyzek meg, hogy *politikai vonatkozású kérdésben* művészeti szaktanárok véleményezése *semmiféle hatállyal* nem bírhat.

3 Kodály kiegészítése: nép[dalok].
4 Kodály a lap jobb oldalán ehhez a szövegrészhez ceruzás vonalat húz.
5 Kodály kiegészítése: az elméleti szaktanárokat.

Bármi legyen is nézet-nyilvánításuk eredménye, az ellen jogomban áll az *illetéktelenség* kifogásával élnem. Ellenben a Solfège-gyakorlókönyv *használhatóságára* nézve teljes mértékben alávetem magam a Főiskola szaktanár-értekezleti döntésének, – amely döntés egyébként az említett alkalommal meg is történt.

Mindezek után attól kellett méltán tartanom, hogy a dolgok érthetetlen félremagyarázása következtében netán még valóban érvényesülhetne az a *tudományosan és paedagogialag tarthatatlan* álláspont, hogy a gyakorlókönyvet csak bizonyos „ellenséges" dalok kihagyása után (ami nyomda-technikailag keresztül sem vihető) lesz szabad alkalmazni, és érdeklődtem megfelelő politikai körökben, vajjon az inkriminált dalok jelenléte hazafiasság szempontjából valóban kifogás alá eshetik-e. Igen előkelő és jelenleg vezető szerepet játszó urak közölték velem, hogy *a könyv elleni kifogás hazafias szempontból tarthatatlan*, mert

a területi integritás elnyerésének egyik legfőbb eszköze, hogy most, a legsúlyosabb időkben is bizonyítsuk a nemzetiségi politikusok rosszakaratú ferdítéseivel szemben, hogy a nemzetiségek kultúr-értékeit mindenkor kellőképp megbecsüljük. És Csonkamagyarországnak valósággal ez is a hivatalos politikája: Egyetemeinken a tót, román stb. nyelveknek *tanszékei vannak,* oly tankönyveinket, melyekben nemzetiségi dalok fordulnak elő, *tovább is változatlanul tanítják*, pénzjegyeinken a nemzetiségek nyelve is képviselve van stb. stb. Nem volna méltányos tehát, ha ettől az állásponttól *kizárólag és egyedül* az én solfège-könyvem elbírálásakor térnének el. Ha pedig ilyen eltérés pillanatnyilag megtörtént volna, azt csak félreértés vagy tájékozatlanság okozhatta.

Ezerszeresen tapasztalván, hogy Képviselő Úr az igazságnak mindenkor önzetlen pártfogója, Ön elé terjesztem a Solfège-gyakorlókönyv ügyét avval az alázatos kéréssel, méltóztassék azt megfelelő helyen ismertetni és szíveskedjék oda hatni, hogy annak elintézése a hazai paedagogia érdekei szerint történjék, és hogy a könyv elbírálása alkalmával felvetődött félreértések mielőbb eloszoljanak.

Budapesten, 1921, december hó 20-án

Legmélyebb tisztelettel
Képviselő Úrnak
alázatos szolgája
Molnár Antal
zeneszerző,
a Zeneművészeti Főiskola tanára.

3.) Hubay Jenő levele dr. Molnár Mórnak

Igen tisztelt Ügyvéd Ur!

Hozzám intézett becses soraira van szerencsém a következőkben válaszolni.

A solfège-könyv ellen, – amint arról kedves fia révén bizonyára tudomással birni méltóztatik, – egy névtelen levél érkezett Pekár államtitkár urhoz, amely megrója a szerzőnek azt az eljárását, hogy a jelen viszonyok közt, cseh-szlovák, morva és oláh népdalpéldákat vett föl tankönyvébe s hogy a tankönyv tartalomjegyzékében a gyűjtemény *oláh* cimét közölte le, hogy e gyüjtemény szerzője *francia* cimet is adott neki.

A miniszterium a szóban forgó följelentést azzal az utasitással küldte le hozzám, hogy az ügyről jelentést tegyek.

A rendelet értelmében első sorban fölszólitottam Molnár tanár urat, hogy a leküldött följelentés vádjaira vonatkozó védekezését nyujtsa be hozzám; aztán pedig egybehivtam a Főiskola illetékes szaktanáraiból összeállitott bizottságot, hogy ugy a szóban forgó kérdésben, mint a tankönyv pedagógiai használhatósága dolgában véleményt mondjon.

Sem én, sem a bizottság tagjai nem vonták kétségbe Molnár tanár ur jóhiszemüségét és hazafiságát, de a bizottság tulnyomó többsége, különösen a jelen viszonyok közt, nem tartja időszerünek a cseh-szlovák, morva és oláh népdalpéldák fölvételét tankönyvébe s ezt a véleményét Molnár tanár ur érvelésével szemben részletesen megindokolta. Az oláh cim leközlését pedig a bizottság egy tagja sem helyeselte.

Nem kivánok itt most az érvek felsorolására kiterjeszkedni, amelyekkel a bizottság álláspontját megokolta, mert ezek kedves fia előtt ugy is ismeretesek, – sem a Nagyságod levelében felhozott indokolás érdemleges birálatába bocsátkozni nem szándékozom, csak azt kivánom hangsulyozni, hogy részemről a legteljesebb tárgyilagossággal és jóindulattal kezeltem ezt az ügyet, de viszont a bizottság objektivitását sem engedem kétségbevonni s ezért tiltakozom a becses levelében leszögezett ama vád ellen, hogy a solfège-könyv *„méltánytalan* elbirálásában *nem tárgylagos szempontok érvényesültek"*. Molnár tanár urnak az a gyanusitása, mintha ebben az ügyben *„nem az én nézetem jutna érvényesüléshez"*, szintén nem felel meg a valóságnak, mert én a bizottság véleményével teljesen *egyetértek*.

Részemről ugy a Molnár ur védekezését, mint a bizottság megokolt álláspontját fölterjesztettem a miniszteriumhoz s ebben a fölterjesztésemben kiemeltem, hogy – az inkriminált passzusoktól eltekintve – a tankönyv ugy a szaktudásnak, mint a pedagógia követelményeinek szempontjából megfelelő és használható mü. A döntés most már ez ügyben a felettes hatóságot illeti meg.

Nagyon csodálkozom Molnár tanár ur *utólagos* idegeskedésén, mert hiszen védekező előterjesztésében loyális módon kijelentette, hogy „ha politikai szempontból hibát követett el, ezért *bárminemü* vezeklésre *bármely* pillanatban kész." És mégis később a miniszteriumba irt levéllel, valamint „magas méltóságu, elő-

kelő urak" informálásával, dialektikai okfejtések révén, igyekszik a maga álláspontját érvényesiteni.

Várja be nyugodtan a felettes hatóság döntését. Molnár tanár ur bizonyára nem feledkezett még meg arról, hogy annak idején rá nézve fölötte *válságos* időben és helyzetben az én indulatom mellette volt s *csakis* ennek köszönhette akkor a kedvező eredményt. Legyen tehát meggyőződve arról, hogy ügye érdeme szerint intéztetik el és vele semmiféle méltánytalanság és igazságtalanság nem fog történni.

Budapest, 1921. december hó 30.

Kiváló tisztelettel
Dr. Hubay Jenő
igazgató.

Irodalomjegyzék

Ádám Jenő: *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján.* Budapest: Turul, 1944.

Ádám Jenő: „Egy világsiker kurta története", *Élet és Irodalom* 15/3. (1971. január 16.), 15.

Bános Tibor: „Szellemi felemelkedésünk. Nemzedékek, pályák művek. Ahonnan el kellett indulni", *Magyarország* 7/14. (1970. április 5.), 26–27.

Fodor Ernő (szerk.): *Fodor Ernő államilag képesített okl. zenetanár vezetése alatt álló zeneiskola. Évkönyv az 1920-21. tanévről.* 18. évf. Budapest: Korvin Testvérek, 1921.

Kodály Zoltán: „Kell-e szolfézs a Zeneművészeti Főiskolán?", *Magyar Zene* VI/6. (1965. december), 640–641. Újabb kiadása: Kodály Zoltán: *Visszatekintés,* 3. *Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 150–151.

Kodály Zoltán: „Bírálat Zoltai Mátyás 'Zeneelmélet és összhangzattan' című könyvéről". In: Uő: *Visszatekintés,* 1. *Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 11–13.

Kodály Zoltán: „Énekeljünk tisztán! Előszó". In: Uő: *Visszatekintés,* 1. *Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr. Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 83–85.

Kodály Zoltán: „Ötfokú hangsor a magyar népzenében", in: Uő: *Visszatekintés,* 2. *Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Közr.: Bónis Ferenc. Budapest: Argumentum, 2007, 65–75.

Eősze László: „Kodály zenepedagógiai koncepciójának kialakulása", *Magyar Zene* 16/4. (1975. december), 359–363.

Eősze László: *Kodály Zoltán életének krónikája.* Budapest: Zeneműkiadó, 1977.

Legány Dezső (szerk.): *Kodály Zoltán levelei.* Budapest: Zeneműkiadó, 1982.

Molnár Antal: *A hangviszonyok népszerű ismertetése.* Budapest: Rozsnyai Károly, 1918.

Molnár Antal: *Gyakorlókönyv a Solfège tanítására,* 1–3. Budapest: Rozsnyai Károly, é. n. [1921].

Molnár Antal: *Gyakorlókönyv (példatár) az Összhangzattan tanításához.* Budapest: Rozsnyai Károly, 1923.

Molnár Antal: *A zenei ritmus alapfogalmai. (Elemi ritmika)*. Budapest: Rozsnyai Károly, 1927.

Molnár Antal: *Kánongyűjtemény segédkönyv a csoportos ének- és szolfézstanításhoz zeneiskolák, elemi- és középiskolák számára,* 1–3. Budapest: Rózsavölgyi, 1928.

Molnár Antal: *A gyermek és a zene.* Budapest: Somló Béla, 1933.

Molnár Antal: *Az óvodáskorú gyermek zenei nevelése.* Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 1940.

Molnár Antal: „O método de ensino do solfejo de Élisabeth Szönyi", *Gazeta Musical* V/59. (1955. augusztus), 126–127.

Molnár Antal: „Megjegyzések a szolfézs-tantárgy főiskolai oktatásához", *Magyar Zene* VI/5. (1965. november), 508–510.

[Szerző nélk.] „Hubay nyilatkozik zeneakadémiai reformterveiről", *Az Est* 11/275. (1920. november 21.), 2.

Szabados Béla: *Solfège. A zenei hallás képzése és a zenei alapismeretek gyakorlati úton való tanítása,* 1–2. Budapest: Rozsnyai Károly, é. n. [1921].

Szőnyi Erzsébet: *A zenei írás-olvasás módszertana kezdettől a felsőfokig,* 1–3. Budapest: Zeneműkiadó, 1954.

Szőnyi Erzsébet: *A zenei írás-olvasás gyakorlófüzetei,* 1–8. Budapest: Zeneműkiadó, 1955–1956.

Szőnyi Erzsébet: *A zenei írás-olvasás módszertana. Tanári kézikönyv. Befejező kötet*. Budapest: Zeneműkiadó, 1979.

Ujfalussy József (szerk.): *Dokumentumok a Magyar Tanácsköztársaság zenei életéből.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1973.
Váczi Károly: „A Fővárosi Zeneiskola Szervezet 50 éves jubileumára”, *Parlando https://www.parlando.hu/Vaczi609.htm*

Források

A tanulmányban említett primer források lelőhelye az MTA–ELTE HTK Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum Bónis Ferenc-gyűjtemény, Molnár Antal-hagyaték
Ádám Jenő levele Molnár Antalnak, 1971. február 7.
Hubay Jenő levele Molnár Mórnak, 1921. december 30.
Molnár Antal: „Tervezet-váz a három előkészítő osztály szolfézs-tanításához.” Gépirat, 1920. március.
Molnár Antal levele Sándor Pálhoz, 1921. december 20.
Molnár Antal levele és emlékirata Szabó Ferencnek, 1961. február 1.
Molnár Antal levele ismeretlen címzetthez, 1970. július 14.
Molnár Antal levele Feuer Máriának, 1970. július 20.
Molnár Antal levele Pálfy Józsefnek, 1972. március 13.
Molnár Antal levele Bónis Ferencnek, 1972. október 29.
Molnár Antal levele Eősze Lászlónak, 1975. augusztus 16.
Molnár Antal: „Kodály és a szolfézs.” Gépirat (dátum nélkül)
Molnár Antal: „Párbeszéd a szolfézsról”. Gépirat (dátum nélkül)
Legányné Hegyi Erzsébet levele Molnár Antalnak, 1959. augusztus 12.
Legányné Hegyi Erzsébet levele Molnár Antalnak, 1960. január 10.
Rajeczky Benjamin levele Molnár Antalnak, dátum nélkül
Szőnyi Erzsébet levele Molnár Antalnak, 1959. szeptember 25.
Ujfalussy József levele Molnár Antalnak, 1972. január 7.
Vargyas Lajos levelei Molnár Antalnak, 1967. június 12.
Vargyas Lajos levele Molnár Antalnak, 1968. április 11.

ABSTRACT

Anna Dalos

DO WE NEED *SOLFÈGE* AT THE ACADEMY OF MUSIC?

Zoltán Kodály and Antal Molnár's Debate, 1965

In response to Antal Molnár's article 'Comments on the Teaching of Solfège at the Academy', Zoltán Kodály published a debate paper in the December 1965 issue of *Magyar Zene* under the pseudonym K(edélyteli) Z(engő) [approx.: Cheerful Resonant] with the title 'Do We Need *Solfège* at the Academy of Music?'. This short article documents not only Kodály's ideas on the methodology and usefulness of teaching solfège at university level, but also provides information that sheds light on hitherto unknown aspects of the history of solfège teaching at the Liszt Academy of Music. In my article, I examine the sources of the professional conflict between Kodály and his former pupil, Molnár. Furthermore, I explore how the evaluation of the practice of 'relative' and 'absolute' solmization evolved in Hungary from the 1920s onward, and the role Molnár played in it. He claimed to be the author of the first Hungarian-language solfège textbook (*Gyakorlókönyv a solfège tanítására,* 1921). In addition to the two printed debate papers, I attempt to reconstruct Molnár's role in the history of solfège teaching, based on documents preserved in his estate: his letters, notes, and writings kept at the Archives for 20th–21st-Century Hungarian Music (Institute for Musicology ELTE RCH).

Anna Dalos (1973) is a musicologist and head of the Archives for 20th–21st Century Hungarian Music of the Institute for Musicology ELTE RCH. She established the Archives in 2012 as the winner of the Hungarian Academy of Sciences' Momentum Grant. She has published numerous studies in Hungarian, English, and German on Zoltán Kodály and his younger contemporaries including György Kurtág and György Ligeti. Her monographs on Kodály were published in Hungarian in 2007 and 2015, and in English *(Zoltán Kodály's World of Music)* in 2020 by the prestigious University of California Press. In the same year, her work on the history of Hungarian composition between 1956 and 1989 was published by Rózsavölgyi Publishing; the English version of this monograph has appeared published by Peter Lang Verlag in 2025. In 2021, she was awarded the title of Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, and since then she has been the head of the Musicology Committee of the Hungarian Academy of Sciences. She received the Szabolcsi Bence Prize in 2019 and the Officer's Cross of the Order of Merit of Hungary in 2023. In 2025, she was awarded the Academic Award of the Hungarian Academy of Sciences.